

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 16.05.2014
Yayın Kabul Tarihi: 27.11.2014

İslam Sanatının Özgüven ve Sosyalleşmedeki Etkisi

Islamic Art Effect Of Self-Esteem And Socialize

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM *

Özet

İslam sanatı, işlevselliği ve estetik değeri olan eserler ortaya koyar. İslam Sanatının mahiyeti dikkate alındığında; sorumluluk ve topluma hizmet unsurlarının ortaya konması yönünde bir çaba sarf edildiği görülür. Bu durum hem özgüvenli bir birey hem de sosyal yönü olan bir sanatkar yetişmesine vesile olur. Ayrıca sanat eserini kullanan ve anlamlandırmaya çalışan kitlenin de sosyal yönü olduğu düşünülse, sanatın toplumsal mahiyeti daha iyi anlaşılır.

Birey ve toplum üzerinde güzel sanatların önemli etkileri vardır. Güzel sanatlar, yalnız bireyin heyecanlarını inceltmeye, duygularını yüceltmeye yaramaz, aynı zamanda toplumun birlik ve bütünlük içinde gelişmesine ve bir “millî zevk” etrafında toplanmasına vesile olur.

Bu nedenle, her milletin hayatında “güzel sanatlar eğitimi”, çok önemli bir yer tutar. Millî eğitim planlanırken, pedagoglar, ilim ve ahlak kadar “estetğin” de programlarda yer almasını isterler. Eğitim psikologları, güzel sanatların bireyin kendini ifade etmede oynadığı rolü belirtirlerken, eğitim sosyologları, güzel bir toplum teşekkülü için estetiğin önemini ortaya koymaya çalışırlar. Dolayısıyla özgüveni oluşmuş ve sosyalleşmiş bir bireyin meydana gelmesi sanatsal faaliyetler ile temin edilmiş olur.

Anahtar Sözcükler: Sanat, Özgüven, Sosyalleşme

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi /KONYA

Abstract

Islamic art, artifacts that exposes the functionality and aesthetic value. Given the nature of Islamic Art, responsibility and effort to serve the community in which the elements appear to reveal. This situation is a confident individual and the social aspect is conducive to the growth of an artist. It also uses a work of art, and trying to make sense given that the social aspect of the group, the social nature of art is better understood.

Fine arts, has a significant impact on the individual and society. Fine art, just enough to elevate an individual's feelings of excitement and thinning, but also in the development of society and the unity and integrity of a "national delight" is conducive to the collection of around.

Therefore, the life of every nation "fine arts education" is very important. National education plans pedagogues, along with science and morality "aesthetics" want to take part in the programs. Educational psychologists have indicated the role of the fine arts of the individual to express themselves, sociologists of education, work to demonstrate the importance of aesthetics for the formation of a good society. Therefore, the occurrence of an individual's self-esteem formed and socialized with the artistic activities will be provided.

Key words: Art, Self-Esteem, Socialize

Giriş

İslam sanatının temelleri, ana kaynaklarındaki tanım ve teşviklerle atılır. Oluşturulan bu alt yapı üzerine bina edilen sanat eserleri de İslam medeniyetinin tezahürü olarak insanlık âlemine sunulur. Medeniyetler, insanlığa hizmet müesseseleri kurarak varlıklarını ispat ederler. İslam düşüncesi, müşahhas olarak dünyayı imar etme aşamasında, sanat eserlerinin ve estetik değerlerin hem işlevsel olması hem de güzel bir şekilde sunulmasını telkin eder. Mücerret olarak ise, insani faaliyetleri tekâmül etmiş şekliyle ortaya koyarken, görünenden görünmeyene, çokluktan birliğe, geçici olandan ebedî olana ve göreceli olandan mutlak olana doğru bir yol izlenmesini telkin eder¹.

S.Ahmet Arvasi de sanat faaliyetini anlatırken "Kişinin bütün objektif değerlerden sıyrılarak kendi sübjektifliği içinde elde etmiş olduğu bir yolla, merhale merhale mutlak güzele ulaşma çabasıdır."² Diyerek sanatın psikolojik yönüne vurgu yaparken Mutlak güzel olan Allah'ın cemel sıfatını öne çıkarıp O'na layık eserler ortaya koymaya çalışmayı sonsuz bir aşkın ifadesi olarak biçimlendirir.

Sanat;Belli bir yetkinliğe eriştirilmiş olma", "bir şeyi kendi iç yasalarına göre özgürce biçimlendirme yeteneği"³ veya, "İnsanların,gördükleri, işittikleri, his ve

¹ Mustafa Yıldırım, *İslam Sanatı ve Estetiğinin Temelleri*, Ankara 2013, s.1

² S. Ahmet Arvasi, *Diyalektikimiz ve Estetiğimiz*, Burak Yayınları, İstanbul, s. 101.

³ Bedia Akarsu, *Felsefi Terimler Sözlüğü*, İstanbul, (Tarihsiz), s.155

tasavvur ettikleri olayları ve güzellikleri, insanlarda estetik bir heyecan uyandıracak tarzda ifade etme olarak anlaşılabilir⁴. Bu tanımlarda sanat faaliyetlerinin hem psikolojik yönü hem de sosyolojik yönü vurgulanmıştır. Yani sanatla meşgul olan kişinin belli bir yetkinliğe erişmiş olması kendine güvenir hale gelmesiyle mümkündür. Bu da öz güveni beraberinde getirir. İkinci tanımda ise insanların estetik bir haz elde etmesine vesile olacak güzellikte eserler ortaya koymak sanatkarın topluma sunum yapması demektir. Bu da gösteriyor ki sosyalleşmenin en anlamlı bir biçimi sergilenmektedir.

İnsanların sanata ve sanat eserlerine karşı tutumları, inandıkları değerlerle beraber ortaya çıkmıştır. İlk insanların çizdikleri mağara resimleri bunun en açık göstergesidir. İnsanoğlu yazıdan önce sanat ve sanatsal materyallerle uğraşmış ve onlarla çeşitli duygu, düşünce, inanç, sevgi ve nefretini ifade etme yoluna gitmiştir.

İslam sanatının şekillenmesinde en önemli etken hiç şüphesiz, İslam'daki Allah inancında kendini bulur. Çünkü İlahi dinlerin tümünde Allah inancı, maddi hiçbir unsur taşımaz. İslam, sanatı ve estetiği yorumlarken her yaratılmışın kaynağını dönüp dolaşıp Allah'a bağlar. Yaratanların en güzeli⁵, yani en yüce sanatkar Allah'tır. Allah'ın *cemal* sıfatı, güzelliğin kaynağı hakkında kulu bilgilendirir. Bu duruma ilave olarak bir de insanın Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi yani halifesi olmasıyla da Mutlak güzelden başka güzellik ve güç tanımayan bir kul olarak özgüvenin ve topluma hizmetin yolları açılmış olur.

Tasvir yasağı Müslüman sanatçıları figürden kaçma ya da figürü cansızlaştırma eğilimleriyle soyut olana yöneltir. Figürden kaçış, Arap alfabesindeki şekil repertuarının başlangıçta plastik açıdan son derece elverişsiz olmasına rağmen zamanla köşeleri yuvarlaklaştırılarak zengin imkanlara kavuşturulmasında görülür. Figürü cansızlaştırma eğilimi ise, doğadan alınan şekilleri stilize ederek soyut formlara dönüştürmeyi getirir⁶. Doğu düşüncesini ve sanatlarını besleyen en önemli unsurlardan biri olarak din, konumuz dâhilinde İslamiyet; soyutlamayı öngörür. Bu mücerret anlayış ise maddeden manaya doğru bir yol tutulmasına vesile olur.

XX. yüzyıl başında W.Worringer '*psikolojik estetik*'in temellerini atar. Alman estetikçilerden Johannes Volkelt ve Theodor Lipps'in '*einfihlung*' (duygudaşlık) olarak adlandırdığı ve soyutlamanın karşısına yerleştirdiği "*bir objede sujeden (kendi kendimizden) duyulan haz*" düşüncesi, Doğu düşüncesinde yer almaz. Bu anlayış batı sanatçısını sonsuz güç sahibine ulaştırmaz ve güveni de sonsuza ait olamaz.

"Bir obje, bende özel bir duygu, güzellik duygusu diyebileceğimiz bir duygu uyandırdığı ya da uyandırmaya yetkili olduğu için güzeldir. Güzellik bir objenin bende belli bir etki uyandırma yetkisine verilen addır. Bu etki bende meydana gelen bir etki

⁴ Osman Mutluel, "İslam Sanatının Oluşumundaki Faktörler" *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, Abant 2011*, s. 19-27

⁵ Müminun Suresi; 23/14

⁶ Beşir Ayvazoğlu, *İslam Estetiği*, İstanbul 1992, s.11.

olarak psikolojik bir olgudur⁷”. Tarifinde de olduğu gibi insan merkezli bir anlayış benimsenmiştir.

Kendi yaşama duygumuzdan kaynaklanan *estetik haz* yerine Doğu, nesnede kendimizden değil, Allah’tan duyulan bir haz söz konusu olduğunu söyler. Woringer, ilkel sanatlarda var olan ve gelişmiş Doğu uygarlıklarında hala yaşamasına rağmen, Batı’da yerini ‘*einfihlung*’a bırakan bu yaklaşımın İslam’da tasavvuf düşüncesinde doruğa ulaştığını söyler. İslam toplumlarında dinden bağımsızlaşmayan düşüncenin izindeki sanat için soyutlama bir gerekliliktir. Doğal olarak düşüncenin somut bir ifadesi olan heykel, İslam’ın metaforik anlatımlar dışında ve Allah’a atfetmeksizin izin vermeyeceği türden bir sanat olur. Resmin perspektifini kırarak ve hareketi dondurarak elde edilen minyatür bu soyutlamadan beklenenin alındığı bir soyutlamalar zinciri oluşturur. Böylelikle İslam sanatlarında canlı olanın tasviri yerine tümüyle cansızlaştırma, soyutlama eğilimi hâkimdir⁸.

Sanatın konusu estetik (güzellik) tir. Güzellik duygusu fitri bir duygu olduğu kadar içtimaidir. Çevrenin bize verdikleri arasındadır. Her iki yolu da dine çıkarmak mümkündür. Gerek fitri, gerek içtimai yol dinde birleşirler. Din müessesesi ve inanç sistemi olarak, güzellik hakkında mensuplarını eğitmek ister. Aynı zamanda Allah bize bu duyguyu zaten vermiştir⁹. Bu nedenle hem iç dünyamızın hem de dış dünyamızın şekillenmesinde güzellik anlayışı ve algısı gayet önemlidir.

Sanatı sembol olarak gören düşünceye göre her sanat eseri bir duygunun ürünü olarak ortaya çıkar. Bir başka deyişle, sanat eserleri sanatçıdaki duyguları, psikolojik süreçleri temsil eder. Bu anlayışın temsilcileri olarak XIX. yüzyılda özellikle resim alanında, bilinçaltından kaynaklanan akıl dışı bir dünyayı temsil eden sürrealizm (gerçeküstücülük), yalnızlaşan insanın başkaldırışını anlatan Ekspresyonizm (dışavurumculuk), Marinetti (1876-1944) tarafından ortaya konan ve hız, heyecan, tehlike tutkusu, savaş gibi konuları ele alan ve kurulu her türlü düzenin karşısında olan Fütürizm (gelecekçilik) gibi sanat akımlarını sıralamak mümkündür¹⁰. Bu ve buna benzer akımlar ise sınırlı, sorumlu ve mutlak güce hesap verici bir anlayıştan ziyade “özgüven patlaması” diyebileceğimiz bir aşırılık içerisindeyler. Bu anlayışlar da sanatta sonsuz özgürlük olarak ifade edilebilir.

Sanat faaliyetleri, değerlerin korunması ve tutumların olumlu olması bakımından önemlidir. Değer, toplumun varlığını, işleyişini, devamını sağlamak ve sürdürmek için doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, ahlaki ilke ve inançlardır. Sanat uğraşı ile Dayanışma, Hoşgörü, Sevgi, Saygı, Duyarlılık, Barış, Estetik haz, Sorumluluk, Özgüven, Sabır, Disiplin, Motivasyon, Nezaket, Başarı ve Dürüstlük gibi erdemli düşünce ve davranışların ortaya çıkması temin edilir.

⁷ İsmail Tunalı, *Estetik*, İstanbul 1989, s.19.

⁸ B.Ayvazoğlu, a.g.e, s.35-42.

⁹ Yümnü Sezen, *İslamın Sosyolojik Yorumu*, İstanbul 2000. s.232

¹⁰ Nesrin Kale, *Felsefiyat*, Ankara 2009, s.72

Sanatsal eylemlerle özsaygı ve özgüven geliştirme, hedef belirleme ve hedefe yönelik çalışma alışkanlığı kazandırma hedefleri de gerçekleştirilir.

Kabiliyetlerin keşfedilmesi ve geliştirilmesi de önemlidir. Çeşitli alanlarda öğrenme ve çevreyi tanıma, çocuk resimlerinde bir gelişme olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle 3-15 yaş arasında çocuk resimleri çocukların tüm gelişimlerini gösteren belgeler niteliğinde görülmelidir. Bu gelişme şöyle sıralanabilir:

- a-Toplumsal gelişim
- b-Çizgisel gelişim
- c-Ruhsal gelişim
- d-Bedensel gelişim
- e-Kişilik gelişimi¹¹

Sanat eğitimi insanın düşüncesini açığa vurması ve bireyde değerler sisteminin oluşmasını sağlaması bakımından da önemlidir. Bu durumda insanın başta kendisini ve ardından içinde yaşadığı doğal ve kültürel çevreyi tanıma zorunda olduğu bilinmelidir. İnsan, doğa ile her an yüz yüzedir. İnsan, yüz yüze kaldığı bu dünyayı anlamak için tüm güçlerini kullanırken kendi kültürel, bilimsel ve teknolojik evrenini de oluşturmak çabası içindedir. Nesnelere arasındaki düzen ya da düzensizlik ilişkilerinin titizlikle araştırılmasına duyarlı, özgün ve seçici tavır gerektiren sanat, bu anlamda bireyde küçümsenemeyecek katkılar sağlar¹².

Eğitim ve sanat konusunda normal okullar için genel anlamda yapılması gerekenler şunlar olabilir:

1. Sanat etkinliklerini takip etmek: Sergi, müze, tiyatro vb. sanatsal etkinlikleri ve sanat yayınlarını takip etmek.
2. Sanat etkinliği düzenlemek: Oyun hazırlama, koro ya da müzik grubu oluşturarak konserler düzenleme, sergi düzenleme gibi etkinlikler yoluyla sanat eğitime katkıda bulunur.
3. Sanat dallarını öğrenme ve öğretme yöntemi ile öğrenme: Akıl yürütmenin soyutluğu içinde kavranamaz olan fikirler şiir, drama ya da başka bir sanat dalıyla sunulunca canlı bir duruma gelir. Sanat insanı pek çok kanaldan etkiler. Göze, kulağa, duygulara, sezgilere seslenir. Ağlatır, güldürür ve özellikle de düşündürür.

Sanatsal benlik kavramındaki artışın, kişisel ve sosyal benlik kavramındaki artışla birlikte görüldüğüne ilişkin bulgu, sanatın kişinin genel psikolojik sağlığını

¹¹ <http://www.mehmetkapcak.com>

¹² Levent Mercin -Ali Osman Alakuş; "Birey Ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliği", D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 9, Diyarbakır 20071, s.4-20.

olumlu yönde etkilediği yönünde hem yurt dışında¹³ hem de yurt içinde¹⁴ yürütülen çalışmaların bulgularıyla desteklenmektedir.

Sanat ve psikoterapi yapısal olarak benzerler. Her ikisinde de içe atılmış veya içe alınmış yaşantıların, şimdiki yaşantıya etkileri ve yansımaları vardır. İçe atım, sanatın içeriğini, içe alım süreci ise biçim ve tarzını oluşturur. İçe atılmış konular bir yolla dışa vurulmazsa ruh sağlığı risk altındadır. Sanat, bu riske karşı koruyucu işlev görür¹⁵.

Dolayısıyla sanat ve terapi veya tedavi diyebileceğimiz bir durum da ortaya çıkıyor. Bu da Özel öğretim yöntemleriyle temin edilebilir. Özel öğretim yöntemleriyle şunlar amaçlanır.

1. Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,

2. Kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmelerini

3. Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar¹⁶.

Eğitim programlarının yapılanmasında pek çok alan yer almaktadır. Zihinsel engelli olarak adlandırılan özel eğitim gerektiren bireyler için hazırlanan programlarda ise:

Akademik beceriler,

Sosyal yaşam becerileri,

Motor beceriler,

İletişim becerileri,

Oyun ve sanat etkinliklerini de kapsayan alanlar yer almaktadır¹⁷.

¹³ Hillman, S. (2002). Participatory Singing for Older People: A Perception of Benefit, *Health Education*. 102(4): 163-171; Stacey, R., Brittain, K. ve Kerr, S. (2002). Singing for Health: An Exploration of the Issues, *Health Education*. 102(4): 156-162.

¹⁴ Nağihan Oğuz-Duran, Esin Tezer, "Sanatsal Benlik Kavramının Benliğin Diğer Boyutları İle İlişkisi"? U.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi XXII/1, Bursa 2009, s.231-244.

¹⁵ Nevin Eracar, Klinik psikolog, psikoterapist.

¹⁶ A. Granit, *Kaynaştırma Ortamında Bulunan 3-6 Yaş İşitme Engelli Çocukların Dil Gelişimlerinde Sanat Ve El Becerisi Etkinliklerinin Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1990, s.34.

¹⁷ Otistik Çocuklar Eğitim Programı

Gerek genel ve gerekse özel eğitime devam eden çifte özürli çocuklar için diğerlerinden farklı bir yöntem uygulanması gerekmektedir. Özellikle bu iki özürden biri zihinsel ise ki genelde böyledir, farklı uygulama zorunluluk halini alır.

Okul çağında iken bunlar için yapabilecekleri sanatların öğretildiği sınıflar açılabilir veya bir okul onlar için sanat ortaokulu ve lisesi şeklinde düzenlenebilir.

Süreğen ruhsal hastalığı olan bireylerde en önemli sorunlardan birisi de işsizlik ve işe yaramazlık duygusudur. Ya bir meslekleri olamamıştır ya da hastalıklarından dolayı işlerini kaybetmiş veya malulen emekli olmuşlardır. İşsizlik, durağanlık, bir işe yaramama, verimli olamama ve yaşamın hareketliliğinden kopma gibi olumsuzlukları önlemenin tek yolu uğraş ve iş rehabilitasyonudur. Kişilerin el becerilerini öğrenip gerçekleştirebilecekleri, var olan yeteneklerini ortaya koyabilecekleri çeşitli el-ışleri, müzik, resim, dans, folklor gibi sanat alanları ve bazı spor alanlarındaki meşguliyetleri onların zamanı iyi değerlendirmelerini sağlayacak ve kendilik doyumlarını artıracaktır¹⁸.

Görüldüğü gibi sanat faaliyetleri özgüven, ruh sağlığı ve rahabilitasyon bakımından gayet önem arz etmektedir.

Sanatın her dalı, sosyalleştirmede çok güçlü birer araçtır. Bu durumun temellendirilmesi konusundaki görüşler olumlu ve olumsuz anlamlarıyla şöyle özetlenebilir.

Sanat sosyolojisi açısından temel problem sanat ve sosyal yapı arasındaki ilişki olduğuna göre, sanatı doğanın bir taklidi olarak insan hayatının, karakterinin, duygularının, eylemlerinin idealize edilmek suretiyle temsil edilişi kabul eden ve varlığın anlamını sağladığı, eğitici olduğu, maddi ihtiyaçları tatmin ettiği, etik ve entelektüel kaynakların tam teçhizatı ile hayatı tefriş ettiği, haz verdiği ve boş zamanları değerlendirdiği için yararlı bulan Aristoteles¹⁹ ile asıl olan "idea"nın taklidi olarak insanları gerçeklerden uzaklaştırdığından dolayı toplum için zararlı bulan Platon²⁰ sanatın sosyal sistem içindeki fonksiyonlarını inceleyen - birincil amaçları olmasa da - bilim adamlarının ilk örnekleridir.

Farabi(874-950) insanın hayal gücü ve düşünme melekesi ile ilim ve sanat öğreneceğini ifade eder. Faziletli şehirlerde, "ister efendi sınıfından, isterse de hizmetçi sınıfından olsun herkesin meşgul olacağı bir sanatı olmalıdır". "Kişi, birden çok sanatın ve meşgalenin ardına gitmemelidir. Bir sanatta yoğunlaşma o sanatta ehliyeti tam kılar, işlerin zamanında ve eksiksiz ifasını sağlayarak o sanat ile topluma en uygun hizmet sunulmuş olur" der²¹.

İbni Haldun'un(1332-1406) "Umran İlmi" dediği sosyal yapı içerisinde sanat üst düzey bir faaliyet olarak ele alınır. Devlet bir kez kurulduktan sonra artık insan-

¹⁸ Mustafa Yıldız, *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı*, İstanbul 2002, s.151.

¹⁹ Butcher. S.H., *Aristotele's Theory of Poetry and Fine Arts*.U.S.A. 1951 Dover Publications, Inc.s.116.

²⁰ Burh M. ve A. Kosing, *Bilgi Kuramı. Sanat Kuramı Bilimsel Düşüncenin İlkeleri* (Çev. Veysel Ataman). İstanbul 1974, s.40.

²¹ Farabi, *Medinetü'l-Fazıla*, Çev. Ahmet Arslan, İstanbul 2011, s.46.

ları dış tehlikelerden koruyan bir siyasi örgüt var olduğu için insanlar askerlikten ve tekdüze bir iş olan üretim yapmaktan vazgeçerler ve sanat, edebiyat, mimarlık gibi uygarlık alanlarında üretim yaparlar ve ticaret ve zanaat gibi daha çok para kazandıran işlerle uğraşmaya başlarlar. Devletin üçüncü aşamasında da güzel sanatlar ve bilim teşvik edilir. Ayrıca Mukaddimenin beşinci bölümü de Dönemin ana meslekleri, geçim araçları, sanat, ticaret, ziraat, tarım ve inşaat gibi ekonomik faaliyetler konusunu ele alır²².

XVIII.yüzyıla kadar sanat - sosyal sistem ilişkisini irdeleyen çalışmaların büyük çoğunluğunun felsefi yönünün ağır bastığı söylenebilir. Doğrudan doğruya sanatın sosyal yapı içindeki yerini, kurumlaşmasını, diğer sosyal kurumlarla olan ilişkisini fonksiyonlarını sistematik olarak sorgulayan ilk çalışmalara ise ancak sosyolojinin bir bilim dalı olarak kabul edildiği sahasının belirlendiği ve metodolojisinin tesis edildiği 19. yüzyılda rastlanmaktadır. Çağımızda ise sosyolojinin bir alt disiplini olarak aynı metodolojik bütünlük içinde gelişmesini sürdürmektedir.

Sanatı sosyal açıdan ele alan çalışmalarda genellikle üç tip yaklaşım görülmektedir²³.

- 1) Nedensel (Causal)
- 2) Anlatımcı (Expressive)
- 3) Hikâye Edici (anecdotal)²⁴

Kabiliyete dayalı veya ihtiyaçtan doğan sebeplerden dolayı sanat eserleri ortaya çıkabilir. Görseli ile ya da somut varlığı ile kendini anlatan eserler bir de sözlü ifade veya yazılı ifade ile sunulan eserler toplumu katılırlar. Toplum- sanat ilişkisi ve sanatla meşgul olanların sosyalleşmesi doğal süreç içinde gelişir.

Sonuç olarak, Bir san'at eserine bakarak sanatkârın şahsiyeti, zekası, mizacı, özlemleri, inançları, dünya görüşü ve kompleksleri hakkında malumat edinebiliriz. Zaten psikanalistlere göre, sanat, bir bakıma bir projeksiyon (kendi iç dünyasını dışa yansıtmaya) hadisesidir. Sanatkar, istediği kadar cemiyetçi olduğunu söylesin, istediği kadar cemiyetin dert ve meseleleri ile uğraştığını iddia etsin, onun eserlerinde şahsiyeti buram buram tüter. Bu sanatın sosyolojik ve psikolojik cephesinin birbirinden ayrılmayacağını ifade eder.

Bir sanat eseri, pekala bir **yüceltme** (sublimation), bir **yer değiştirme** (displacement), bir **içe aksettirme** (introjection), bir **sembolleştirme** (symbolisation), bir **aktarma** (transference), bir **kendini benzetme** (identification), bir **baskı** (repression), bir **telafi** (compensation), bir **saplanma** (fixation) ve bir **aklıleştirme** (rationalisation) mekanizması biçiminde ele alınıp tahlil edilebilir.²⁵

²² İbni Haldun, *Mukaddime*, Çev. Süleyman Uludağ, İstanbul 2011, s.76.

²³ Demet Ulusoy, "Sanat Sosyolojisinde Temel Yaklaşımlar", *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi* 10 /1 Ankara 1993, s. 247.259

²⁴ Wollheim, Richard, *Sociological Explanations of the Arts: Some distinctions U.S.A.* 1976 Praeger Publishers, 574 - 582.

²⁵ S.Ahmet Arvasi,a.g.e.,s.127

Bir cemiyetin sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yapısı ve işleyişi onun sanatına da yansır. Yine cemiyetin medeniyet dünyasında ulaştığı seviye, ister istemez, onun sanatında da kendini hissettirir. Hem tarihten, hem de günümüzde yapılabilen tesbitlerden öğrendiğimize göre, cemiyet ilkel ise, orada doğan sanat eserleri de ilkel (primitif) dir. İlkel sanatta güçlü pastoral unsurlara ve beşerî heyecanlara rağmen, tecrübe ve müşahade yetersizliğinden kaynaklanan çocuksu bir üslup ve eda vardır. Böyle bir cemiyette mimarî de, musikî de, resim de, heykeltıraşlık da, danslar da henüz kaba ölçüler içinde ifade edilmektedir. Galiba, cemiyetlerin medeniyet seviyesi yükseldikçe ölçülerde, tekniklerde ve vasıtalarda bir inceleme görülmektedir. Bununla birlikte, ilkel sanatta asla ihmal edilmesi mümkün olmayan bir samimiyet vardır. Bu, bizi etkiler.

Öte yandan, kültür ve medeniyet seviyesi yüksek olan cemiyetlerde güzel sanatların her dalında, bu seviyeye paralel olarak bir canlılık, hareketlilik bereket ve yücelme görülür²⁶.

Toplumsal seviye sanatı etkilerken, sanatkar da topluma mal olması bakımından sosyalleşiyor ve sanatla meşgul olmak isteyen insanlara örnek olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akarsu Bedia, *Felsefi Terimler Sözlüğü*, İstanbul, (Tarihsiz), s.155
- Arvasi S. Ahmet, *Diyalektiğimiz ve Estetiğimiz*, Burak Yayınları, İstanbul 1995.
- Ayvazoğlu Beşir, *İslam Estetiği*, İstanbul 1992.
- Burh M. ve A. Kosing, *Bilgi Kuramı. Sanat Kuramı Bilimsel Düşüncenin İlkeleri* (Çev. Veysel Ataman). İstanbul 1974, s.40.
- Butcher. S.H., *Aristotle's Theory of Poetry and Fine Arts*.U.S.A. 1951 Dover Publications, Inc.s.116.
- Duran Nagihan Oğuz-, Tezer Esin, "Sanatsal Benlik Kavramının Benliğin Diğer Boyutları İle İlişkisi", *U.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi XXII/1*, Bursa 2009, s.231-244.
- Eracar Nevin, Klinik psikolog, psikoterapist.
- Farabi, *Medinetü'l-Fazıla*, Çev. Ahmet Arslan, İstanbul 2011.
- Granit A., *Kaynaştırma Ortamında Bulunan 3-6 Yaş İhtime Engelli Çocukların Dil Gelişimlerinde Sanat Ve El Becerisi Etkinliklerinin Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1990.
- Hillman, S. (2002). Participatory Singing for Older People: A Perception of Benefit, *Health Education*. 102(4): 163-171; Stacey, R., Brittain, K. ve Kerr, S. (2002). Singing for Health: An Exploration of the Issues, *Health Education*. 102(4): 156-162.
- <http://www.mehmetkapcak.com>
- İbni Haldun, *Mukaddime*, Çev. Süleyman Uludağ, İstanbul 2011.
- Kale Nesrin, *Felsefiyat*, Ankara 2009.
- Mutluel Osman, "İslam Sanatının Oluşumundaki Faktörler" *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Abant 2011, s., 19-27
- Müminun Suresi; 23/14
- Mercin Levent - Alakuş Ali Osman, "Birey Ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği", *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 9, Diyarbakır 20071, s.4-20.
- Otistik Çocuklar Eğitim Programı

²⁶ Ahmet Arvasi, a.g.e., a.116.

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM

Sezen Yümni, *İslamın Sosyolojik Yorumu*, İstanbul 2000.

Tunalı İsmail, *Estetik*, İstanbul 1989, .

Ulusoy Demet, "Sanat Sosyolojisinde Temel Yaklaşımlar", *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi 10 /1 anka-
ra*1993, s. 247-259.

Wollheim, Richard, *Sociological Explanations of the Arts: Same distinctions U.S.A.* 1976 Praeger Pub-
lishers, 574 - 582.

Yıldırım Mustafa, *İslam Sanatı ve Estetiğinin Temelleri*, Ankara 2013.

Yıldız Mustafa, *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı*, İstanbul 2002.